

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 323-3

İLMİHAL - I
İMAN ve İBADETLER

İlmî Danışma Kurulu: Prof. Dr. Hayreddin KARAMAN
Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU
Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN

Yeni Baskı Editörü: Prof. Dr. Huriye MARTI

Yazarlar (I. Cilt): Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN (Namaz-Oruç)
Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU (İslâm Dini-Fıkıh-Temizlik, Kurban, Kefâretler, Adak ve Yeminler)
Prof. Dr. İbrahim Kâfi DÖNMEZ, (İslâm Dini [Mezhep]-Fıkıh [Detâiller])
Prof. Dr. Mehmet ERKAL (Zekât)
Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN (Din ve Mahiyeti)
Prof. Dr. Ahmet Saim KILAVUZ (Akaid)
Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ (İslâm Dini [Tasavvuf])
İrfan YÜCEL, (Hac ve Umre)

ISBN: 978-625-7069-74-8

27. Baskı, Mayıs 2020, Ankara, 10.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser; Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 16.07.2002 tarih ve 126 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 02.04.2002 tarih ve 1068-6/e sayılı kararıyla basılmıştır.

Yayıncı Sertifika No : 15402

Baskı: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi 1256. Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Din ve Mahiyeti

I. DİN KELİMESİ	4
II. DİNİN TANIMI	6
III. DİNİN KAYNAĞI	7
IV. DİNİN ÖNEMİ	9
V. DİNLERİN TASNİFİ	11
VI. DİĞER DİNLER ve İSLÂM	13

İKİNCİ BÖLÜM

İslâm Dini

I. İSLÂM DİNİNİN MAHİYETİ	22
II. TARİHİ SÜREÇ	26
A) İTİKADÎ FIRKALAR	29
a) Selefiyye	31
b) Eş'ariyye	33
c) Mâtürîdiyye	34
d) Mu'tezile	36
e) Cebriyye	37
f) Hâricilik	37
g) Şîa	37
B) FIKIH MEZHEPLERİ	40
a) Kavram ve Tarihçe	40
b) Fıkıh Mezhepleri	43
c) Mezhebe Bağlılık ve Telfik	50
aa) Mezhebe Bağlanmanın Tarihî ve Fikrî Temelleri	51
bb) Tek Mezhebe Bağlılık	56
cc) Telfik	57

C) TASAVVUF	59
a) Tasavvufî Düşüncenin Dinî ve Fikrî Temelleri.....	60
b) Tarihi Gelişim	67
c) Tasavvufta Örgütlenme Dönemi.....	70
d) Tasavvufta Kurumlaşma Dönemi.....	72
e) Tasavvufta Sapmalar.....	74
f) İlkeler	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Akaid

I. İMAN.....	84
A) İMANIN TANIMI ve KAPSAMI.....	84
B) İCMÂLÎ ve TAFSİLÎ İMAN	87
a) İcmâli İman.....	87
b) Tafsili İman.....	87
C) TAKLİDÎ ve TAHKİKÎ İMAN.....	88
D) İMAN ile AMEL ARASINDAKİ BAĞ	89
a) Amel İmanın Ayrılmaz Parçası Değildir	89
b) Amelin Gerekliliği ve İmanla Olan İlgisi	90
E) İMANIN ARTMASI ve EKSİLMESİ.....	90
F) İMANIN GEÇERLİ OLMASININ ŞARTLARI.....	91
G) İMAN-ISLÂM İLİŞKİSİ.....	92
H) BÜYÜK GÜNAH KAVRAMI	93
I) TASDİK ve İNKÂR BAKIMINDAN İNSANLAR.....	94
a) Mümin	94
b) Kâfir	94
c) Münafık.....	95
J) KÜFÜR ve ŞİRK	95
K) İMAN ile KÜFÜR ARASINDAKİ SINIR.....	96
L) TEKFİR.....	97
II. İMAN ESASLARI	98
A) ALLAH'A İMAN	99
a) Allah İnancı.....	99
b) Allah'ın Varlığı ve Birliği	100
c) Allah'ın Varlığının Delilleri	102
d) Allah'ın İsim ve Sıfatları	103

1. "Allah" Özel İsmi.....	103
2. İsm-i A'zam.....	103
3. Esmâ-i Hüsnâ.....	104
4. Allah'ın Sıfatları.....	106
aa) Zâtî Sıfatlar.....	107
bb) Sübûtî Sıfatlar.....	108
B) MELEKLERE İMAN.....	111
a) Melek Kavramı ve Meleklerle İman.....	111
b) Meleklerin Mahiyeti.....	112
c) Meleklerin Özellikleri.....	112
d) Meleklerin Görevleri ve Çeşitleri.....	114
e) İnsanlarla Melekler Arasındaki Üstünlük Derecesi.....	115
f) Cin ve Şeytan.....	116
aa) Cin.....	116
bb) Şeytan.....	118
C) KİTAPLARA İMAN.....	119
a) İlahî Kitap Kavramı ve Kitaplara İman.....	119
b) İlahî Kitaplar.....	121
aa) Sühuf.....	121
bb) Tevrat.....	122
cc) Zebur.....	122
dd) İncil.....	123
ee) Kur'an.....	123
1. Kur'an'ın Nüzûlü.....	124
2. Kur'an'ın Muhtevası.....	124
3. Kur'an'ın Mûcize Oluşu.....	126
4. Kur'an'ı Diğer Kutsal Kitaplardan Ayıran Özellikler.....	126
D) PEYGAMBERLERE İMAN.....	127
a) Peygamber Kavramı ve Peygamberlere İman.....	127
b) Peygambere Olan İhtiyaç ve Peygamber Gönderilmesindeki Hikmet.....	129
c) Peygamberlerin Sıfatları.....	130
d) Kur'an'da Adı Geçen Peygamberler.....	132
e) Peygamberlik Dereceleri.....	132
f) Peygamberlik ve Vahiy.....	133
g) Peygamberliğin İspatı.....	135
aa) Mûcize.....	135
bb) Diğer Olağanüstü Hâller.....	137

h) Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin İspatı.....	137
aa) Mânevî (Akıl) Mûcize Olan Kur'an Mûcizesi.....	137
bb) Hissî Mûcizeler.....	138
cc) Haber Şeklindeki Mûcizeler.....	139
E) ÂHİRETE İMAN	140
a) Âhiret Günü ve Âhirete İman.....	140
b) Âhiretin Varlığının İspatı.....	141
c) Âhiret Hayatının Devreleri.....	143
aa) Kabir Hayatı (Berzah).....	144
bb) Kıyamet ve Kıyamet Alâmetleri.....	144
1. Kıyametin Kopacağı Zaman.....	145
2. Kıyamet Alâmetleri (Eşrâtü's-sâat).....	146
3. Sûr ve Sûra Üfürülmesi.....	147
cc) Ba's (Yeniden Dirilme) ve Âhiret Hâlleri.....	148
1. Ba's.....	148
2. Haşir ve Mahşer.....	150
3. Amel Defterlerinin Dağıtılması.....	151
4. Hesap ve Sual.....	151
5. Mîzan.....	152
6. Sırat.....	152
7. Havuz.....	152
8. Şefaât.....	153
9. A'râf.....	153
10. Cehennem.....	154
11. Cennet.....	155
F) KAZÂ ve KADERE İMAN	157
a) Kazâ ve Kaderin Anlamları.....	157
b) Kazâ ve Kadere İman.....	157
c) Kader ve Kazâ ile İlgili Âyet ve Hadisler.....	159
d) İnsanın İradeli Fiilleri ve Fiillerinin Yaratılması.....	160
aa) Allah'ın ve İnsanın İradesi.....	160
bb) İnsan İradesi ve Fiildeki Rolü.....	160
cc) İnsanın Fiillerinin Yaratılması.....	161
e) Tevekkül.....	162
f) Hayır ve Şer.....	163
g) Rızık.....	164
h) Ecel.....	165

I. KAVRAM	170
II. KAYNAK ve METOT	172
A) GENEL OLARAK	172
B) DELİLLER	173
a) Kitap	174
b) Sünnet	175
c) İcmâ	176
d) Kıyas	177
e) İstihsan	179
f) İstislâh (Mesâlih-i Mürsele)	181
g) Örf ve Âdet	181
h) İstishâb	182
ı) Sahâbe Sözü	183
j) İslâm Öncesi Şeriatlar	184
k) Sedd-i Zerâi'	184
C) RE'Y ve İCTİHAD	185
III. MÜKELLEFİYET ve HÜKÜM	187
A) EHLİYET	188
B) HÜKÜM	191
a) Vaz'î Hüküm	192
b) Teklifî Hükümler (Mükellefin Fiilleri)	195
aa) Beş Temel Teklifî Hüküm	196
1. Vâcib	196
a) Farz	197
b) Vâcib	199
2. Mendup	199
a) Sünnet	200
b) Müstehap	201
3. Mubah	202
a) Câiz	204
b) Helâl	205
4. Mekruh	205
a) Tahrîmen Mekruh	206
b) Tenzîhen Mekruh	207
5. Haram	207

a) Haram Fiillerin Nevileri.....	208
b) Haramlık Hükümü İfade Eden Lafızlar	209
c) Haram Hükümünü Belirleme Yetkisi.....	210
d) Haramdan Kaçınmanın Önemi	210
bb) Azîmet ve Ruhsat	212
IV. İLMİHAL	214

BEŞİNCİ BÖLÜM

Temizlik

I. İLKELER ve AMAÇLAR.....	220
II. MADDÎ ve HÜKMÎ TEMİZLİK.....	222
A) SULARIN HÜKMÜ	223
a) Mutlak Su–Mukayyet Su	224
b) Durgun Su–Akan Su	226
B) MADDÎ ve HÜKMÎ KİRLİLİK.....	227
a) Necâset	227
b) Hades	229
C) TEMİZLEME YOLLARI.....	230
a) Depo ve Kuyuların Temizlenmesi.....	230
b) İstibrâ ve İstincâ.....	231
III. ABDEST	233
A) MAHIYETİ ve ÖNEMİ.....	233
B) ABDESTİN GEREKLİLİĞİ.....	234
C) ABDESTİN FARZLARI.....	235
D) ABDESTİN SÜNNETLERİ ve ÂDÂBI.....	236
E) ABDESTİ BOZAN DURUMLAR.....	237
F) ABDESTİN ŞEKLİ	239
G) ÖZÜR SAHİBİNİN ABDESTİ	240
H) MESH.....	241
a) Mest Üzerine Mesh.....	241
b) Sargı Üzerine Mesh	243
IV. GUSÛL.....	243
A) GUSLÜ GEREKTİREN DURUMLAR.....	244
a) Cünüplük.....	245
b) Hayız ve Nifas.....	245

B) GUSLÜN FARZLARI.....	246
C) GUSLÜN SÜNNETLERİ ve ÂDÂBI.....	247
V. TEYEMMÜM.....	249
A) TEYEMMÜMÜN SEBEPLERİ.....	249
B) TEYEMMÜMÜN YAPILIŞI.....	250
C) TEYEMMÜMÜ BOZAN DURUMLAR.....	251
VI. KADINLARA MAHSUS HÂLLER.....	251
A) HAYIZ.....	252
a) Süresi.....	253
b) Dinî Hükümler.....	254
B) NİFAS.....	255
C) İSTİHÂZE.....	257

ALTINCI BÖLÜM

Namaz

I. GENEL OLARAK İBADETLERİN AMACI.....	262
II. NAMAZIN MAHIYETİ ve ÖNEMİ.....	263
III. NAMAZ ÇEŞİTLERİ.....	268
A) FARZ NAMAZLAR.....	268
B) VÂCİP NAMAZLAR.....	269
C) NÂFİLE NAMAZLAR.....	269
IV. NAMAZIN FARZLARI ve VÂCIPLERİ.....	271
A) NAMAZIN FARZLARI.....	272
a) Namazın Şartları.....	273
1. Hadesten Tahâret.....	273
2. Necâsetten Tahâret.....	275
3. Setr-i Avret.....	275
4. İstikbâl-i Kible.....	277
5. Vakit.....	279
aa) Beş Vakit Namazın Vakitleri.....	280
bb) Müstehap Vakitler.....	283
cc) Mekruh Vakitler.....	284
dd) Kutuplarda Namaz.....	284
6. Niyet.....	285
b) Namazın Rükünleri.....	287

1. İftitah Tekbiri	287
2. Kıyam.....	288
3. Kıraat.....	288
aa) Kur'an Meâliyle Kıraat	289
bb) Gizli ve Açık Okumanın Ölçüsü.....	291
cc) Zelletü'l-kârî	292
4. Rükû.....	294
5. Secde	295
6. Ka'de-i Ahîre.....	295
aa) Ta'dîl-i Erkân.....	296
bb) Namazdan Kendi Fiili ile Çıkmak	296
B) NAMAZIN VÂCIPLERİ.....	297
V. NAMAZIN SÛNNET ve ÂDÂBI	299
A) NAMAZIN SÛNNETLERİ.....	300
B) NAMAZIN ÂDÂBI	304
VI. NAMAZA AYKIRI DAVRANIŞLAR.....	305
A) NAMAZIN MEKRUHLARI.....	305
B) NAMAZI BOZAN ŞEYLER.....	308
VII. NAMAZIN KILINIŞI	312
VIII. EZAN ve KÂMET	315
IX. CEMAATLE NAMAZ	320
A) CEMAATLE NAMAZ.....	320
a) Cemaatle Namaz Kılmanın Fazileti.....	320
b) Cemaatle Namazın Hükümü.....	322
c) Kadınların Mescidlere Gitmeleri ve Saf Düzeni	323
d) Cemaate Gitmemek İçin Mazeret Sayılan Hâller	326
e) Bir Mescidde Cemaatin Tekrarlanması	328
f) Cemaatle Namaz Kılmanın Âdâbı.....	328
B) İMAMLIK.....	329
a) İmamlığın Şartları.....	329
b) İmama Uymanın Geçerlilik Şartları.....	330
c) Cemaatle Namaza İlişkin Bazı Meseleler.....	332
C) İMAMA UYANIN HÂLLERİ	334
a) Müdrîk.....	334
b) Lâhik	336
c) Mesbûk.....	337

X. CUMA NAMAZI.....	339
A) DİNDEKİ YERİ ve HÜKMÜ	340
B) CUMA NAMAZININ ŞARTLARI.....	341
a) Cuma Namazının Vücüb Şartları	342
1. Erkek Olmak	342
2. Mazeretsiz Olmak	344
3. Hürriyet	345
4. İkamet	346
b) Cuma Namazının Sıhhat Şartları	346
1. Vakit	346
2. Cemaat	347
3. Şehir.....	348
4. Cami	349
5. İzin.....	351
6. Hutbe	352
aa) Hutbenin Rüknü.....	352
bb) Hutbenin Şartları.....	353
cc) Hutbenin Sünnetleri	354
dd) Hutbenin Mekruhları.....	355
C) CUMA NAMAZININ KILINIŞI.....	355
XI. VİTİR NAMAZI.....	358
XII. BAYRAM NAMAZI.....	360
XIII. NÂFİLE NAMAZLAR.....	362
A) REVÂTİB SÜNNETLER.....	362
a) Vakit Namazlarıyla Birlikte Düzenli Olarak Kılınan Sünnetler.....	363
aa) Müekked Sünnetler	363
bb) Gayr-i Müekked Sünnetler	363
b) Teravih Namazı.....	366
B) DİĞER NÂFİLE NAMAZLAR.....	370
a) Teheccüd Namazı.....	370
b) Kuşluk Namazı.....	371
c) Evvâbîn Namazı	371
d) Tahiyyetü'l-mescid.....	371
e) Abdest ve Gusülden Sonra Namaz	372
f) Yolculuğa Çıkış ve Yolculuktan Dönüş Namazı.....	372
g) Hâcet Namazı	373
h) İstihâre Namazı.....	373

i) Tövbe Namazı	375
j) Tesbih Namazı	375
k) Yağmur Duası.....	376
l) Küsûf ve Hüsûf Namazları (Güneş ve Ay Tutulması Esnasında Namaz).....	377
m) Mübarek Gecelerde Namaz Kılmak.....	378
XIV. NAMAZLA İLGİLİ BAZI MESELELER	378
A) HASTA NAMAZI.....	379
B) YOLCU NAMAZI	379
a) Seferliğin Mahiyeti.....	379
b) Seferliğin Hükümleri.....	383
C) İKİ NAMAZI BİR VAKİTTE KILMAK (CEM').....	386
D) KORKU NAMAZI.....	391
XV. NAMAZLARIN KAZÂSI	392
A) SEBEPLER.....	392
B) İFA ŞEKLİ.....	395
XVI. SECDELERLE İLGİLİ MESELELER	397
A) SEHİV SECDESİ.....	397
a) Sehev Secdesinin Yapılış Biçimi.....	398
b) Sehev Secdesini Gerektiren Durumlar.....	400
aa) Terk Edilmiş Bir Farzın Namaz İçinde Kazâ Yoluyla Telafi Edilebileceği Durumlar	402
bb) Sehev Secdesi Yapılması Gereken Durumlar	403
cc) İmamlara Özel Durumlar	411
B) TİLÂVET SECDESİ	412
C) ŞÜKÜR SECDESİ.....	414
XVII. CENAZE NAMAZI	414
A) CENAZENİN YIKANMASI.....	417
B) CENAZENİN KEFENLENMESİ	419
C) CENAZE NAMAZI.....	421
D) CENAZE NAMAZININ KILINIŞI.....	423
E) CENAZEYE İLİŞKİN BAZI MESELELER.....	425
F) CENAZENİN TAŞINMASI.....	427
G) CENAZENİN DEFNEDİLMESİ.....	428
H) KUR'AN OKUMA ve TELKİN.....	429
I) TÂZİYE.....	431

J) ISKAT ve DEVİR.....	432
a) Iskat.....	432
b) Devir.....	437
K) ŞEHİDLERE AIT HÜKÜMLER.....	440

YEDİNCİ BÖLÜM

Oruç

I. İLKELER ve AMAÇLAR.....	446
II. ORUCUN MAHIYETİ ve ÖNEMİ.....	448
III. ORUCUN ÇEŞİTLERİ.....	451
A) FARZ ORUÇ.....	451
B) VÂCİP ORUÇ.....	452
C) NÂFILE ORUÇ.....	452
D) ORUÇ TUTMANIN YASAK OLDUĞU GÜNLER.....	455
IV. ORUCUN RÜKÜN ve ŞARTLARI.....	458
A) HİLÂLİN GÖRÜLMESİ.....	459
a) Hilâlin Görülme Vakti.....	459
b) Rü'yet-i Hilâl Meselesi.....	460
B) YÜKÜMLÜLÜK ŞARTLARI.....	463
a) Yükümlülük Şartları.....	463
b) Oruç Tutmamayı Mubah Kılan Mazeretler.....	464
C) GEÇERLİLİK ŞARTLARI.....	467
a) Niyet.....	467
aa) Niyetin Vakti.....	468
bb) Niyetin Şekli.....	469
cc) Niyetle İlgili Bazı Ayrıntılar.....	470
b) Orucu Bozan Şeylerden Kaçınmak.....	471
D) ORUÇLU İÇİN MÜSTEHAAP OLAN ŞEYLER.....	472
E) İTİKÂF.....	474
V) ORUCUN YASAKLARI.....	475
A) ORUCUN MEKRUHLARI.....	475
B) ORUCU BOZAN ŞEYLER.....	476
a) Kazâ ve Kefâreti Gerektiren Durumlar.....	476
b) Sadece Kazâyı Gerektiren Durumlar.....	477
c) İlaç Kullanmanın ve İğne Yaptırmanın Hükmü.....	479

VI. ORUCUN KAZÂSI.....	482
A) RAMAZAN ORUCUNUN KAZÂSI.....	482
B) KEFÂRET ORUCU.....	482
C) FİDYE.....	484
D) İSKÂT-I SAVM.....	486

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Zekât

I. İLKELER ve AMAÇLAR.....	494
II. MAHİYETİ ve ÖNEMİ.....	497
III. ZEKÂTIN ŞARTLARI.....	501
A) YÜKÜMLÜLÜK ŞARTLARI.....	502
a) Mükellef ile İlgili Şartlar.....	502
b) Mal ile İlgili Şartlar.....	503
1. Tam Mülkiyet.....	503
2. Nemâ.....	506
3. İhtiyaç Fazlası Olma.....	507
4. Nisab.....	508
5. Yıllanma.....	510
6. Borç Karşılığı Olmama.....	512
B) GEÇERLİLİK ŞARTLARI.....	513
a) Niyet.....	513
b) Temlik.....	514
IV. ZEKÂTA TÂBİ MALLAR.....	516
A) ALTIN ve GÜMÜŞ.....	517
a) Mübadele Aracı Olması Bakımından Nakit veya Külçe Altın ve Gümüş.....	517
b) Altın ve Gümüşten Yapılan Ziyinet Eşyası.....	518
c) Madenî ve Kâğıt Paraların Zekâtı.....	519
B) TİCARET MALLARI.....	520
C) TOPRAK ÜRÜNLERİ.....	522
D) BAL ve DİĞER HAYVAN ÜRÜNLERİ.....	525
E) MADENLER ve DENİZ MAHSULLERİ.....	526
a) Rikâz.....	526
b) Madenler.....	528
c) Deniz Ürünleri.....	530

F) HAYVANLAR.....	531
a) Develerin Zekâtı	532
b) Koyunların Zekâtı.....	533
c) Sığırların Zekâtı	533
d) Atların Zekâtı.....	533
G) SINAÍ SERVET, YATIRIM ve ÜRETİM ve ARAÇLARI.....	535
H) BİNA ve NAKİL VASITALARI GİBİ GELİR GETİREN MALLAR.....	539
I) MAAŞ, ÜCRET ve SERBEST MESLEK KAZANÇLARI.....	541
J) HİSSE SENEDİ	543
V. ZEKÂTIN ÖDENMESİ.....	549
A) ZEKÂTIN ÖDENME ZAMANI	549
B) ZEKÂTIN ÖDENME ŞEKLİ	552
VI. ZEKÂTIN DAĞITIMI.....	556
A) ZEKÂTIN SARF YERLERİ.....	557
1. Fakirler ve Miskinler	557
2. Âmiller	563
3. Müellefe-i Kulüb.....	563
4. Rikâb.....	565
5. Borçlular.....	566
6. Fî Sebilillah	568
7. İbnüsebil.....	569
B) ZEKÂTIN DAĞITIM USULÜ	571
C) ZEKÂT VERİLMEYECEK KİMSELER.....	572
D) ZEKÂT VERMEDE YANILMA	574
VII. ZEKÂT–VERGİ İLİŞKİSİ.....	575
A) Zekâtın Vergiye Benzemeyen Tarafları.....	576
B) Zekâtın Vergiye Benzeyen Tarafları.....	577
VIII. ZEKÂT VERMENİN ÂDÂBI	581
IX. FITİR SADAKASI.....	584
A) FITİR SADAKASININ ÖNEMİ.....	585
B) FITİR SADAKASIYLA MÜKELLEFİYET	585
C) ÖDEME VAKTİ	589
D) FITİR SADAKASININ ÖDENMESİ.....	590
a) Miktarı	590
b) Ödeme Şekli.....	592
c) Fitre Verilebilecek Kimseler	593

DOKUZUNCU BÖLÜM
Hac ve Umre

I. İLKELER ve AMAÇLAR.....	598
II. HACCIN TANIMI ve MAHİYETİ	601
III. HACCIN ŞARTLARI.....	603
A) YÜKÜMLÜLÜK ŞARTLARI	603
B) EDÂ ŞARTLARI.....	604
C) GEÇERLİLİK ŞARTLARI	605
a) İhram.....	605
aa) İhramın Rükünleri.....	606
bb) İhramın Vâcipleri.....	610
1. Mikât sınırını ihramsız geçmemek.....	610
2. İhram yasaklarından sakınmak.....	611
cc) İhramın Sünnetleri.....	611
1. İhrama girmeden yani niyet ve telbiyeden önce	
müstehap olan şeyler.....	611
2. İhram örtülerine büründükten sonra	
müstehap olan şeyler.....	611
dd) İhram Yasakları.....	611
1. Vücutla İlgili Yasaklar	611
2. Giyim ve Giyim Eşyası ile İlgili Yasaklar.....	612
3. Cinsel Konularla İlgili Yasaklar.....	612
4. Av Yasağı.....	613
5. Harem Bölgesiyle İlgili Yasaklar.....	613
6. Yapılması Günah Olan ve	
Başkalarına Zarar Veren Konulardaki Yasaklar.....	613
ee) İhramlıya Yasak Olmayan Şeyler	613
b) Özel Vakit.....	614
c) Özel Mekân.....	614
IV. HACCIN RÜKÜNLERİ	614
A) ARAFAT VAKFESİ.....	615
a) Vakfenin Geçerli Olmasının Şartları.....	615
b) Arafat Vakfesinin Sünnetleri.....	616
B) ZİYARET TAVAFI	617
a) Tavafın Sahih Olmasının Şartları.....	618
1. Tavafın Vaktinde Yapılması.....	618
2. Niyet.....	618

3. Tavafın Mescid-i Harâm'ın İçinde, Kâbe'nin Etrafında Yapılması.....	618
4. Şavtların Çoğunu Yapmış Olmak	619
b) Tavafın Vâcipleri.....	619
c) Tavafın Sünnetleri.....	620
d) Tavafın Yapılışı.....	621
e) Tavaf Çeşitleri.....	622
V. HACCIN VÂCIPLERİ.....	623
A) SAY.....	623
a) Sa'yin Geçerli Olmasının Şartları.....	623
b) Sa'yin Vâcipleri.....	624
c) Sa'yin Sünnetleri.....	624
d) Sa'yin Yapılışı.....	625
B) MÜZDELİFE VAKFESİ.....	626
a) Geçerli Olmasının Şartları.....	626
b) Müzdelife Vakfesinin Zamanı.....	626
c) Akşam ve Yatsı Namazlarının Cem'-i Te'hîr ile Kılınması.....	627
C) ŞEYTan TAŞLAMA.....	627
a) Şeytan Taşlamanın Geçerli Olmasının Şartları.....	628
b) Şeytan Taşlama Zamanı.....	628
c) Atılacak Taş Sayısı.....	630
d) Şeytan Taşlamanın Sünnetleri.....	630
e) Şeytan Taşlamanın Mekruhları.....	631
f) Şeytan Taşlamanın Yapılışı.....	631
g) Şeytan Taşlamada Vekâlet.....	631
h) Vaktinde Atılamayan Taşların Kazâsı.....	632
i) Artan Taşlar.....	632
D) SAÇLARI TIRAŞ ETMEK veya KISALTMAK.....	632
a) Zamanı ve Yeri.....	632
b) Tıraş Edilecek veya Kısaltılacak Saçın Miktarı.....	633
c) Tıraş ile Diğer Menâsik Arasında Tertip.....	633
d) Tıraş Olma ve Saçları Kısaltmanın Hükümü.....	634
E) VEDÂ TAVAFI.....	635
a) Vâcip Olmasının Şartları.....	635
b) Vakti ve Sıhhat Şartı.....	635
VI. HACCIN SÜNNETLERİ ve ÂDÂBİ.....	636
A) HACCIN SÜNNETLERİ.....	636

a) Kudüm Tavafı.....	636
b) Hac Hutbeleri.....	637
c) Arefe Gecesini Mina'da Geçirmek.....	637
d) Bayram Gecesini Müzdelife'de Geçirmek.....	637
e) Bayram Günlerinde Mina'da Kalmak.....	637
f) Muhassab'da Bir Süre Dinlenmek.....	637
B) HACCIN ÂDÂBİ.....	638
VII. UMRE.....	638
A) TANIM.....	638
B) UMRENİN FARZ ve VÂCIPLERİ.....	639
C) UMRENİN ZAMANI.....	639
D) UMRENİN YAPILIŞI.....	639
VIII. HACCIN ÇEŞİTLERİ.....	640
A) HÜKÜM BAKIMINDAN HAC ÇEŞİTLERİ.....	640
B) YAPILIŞ ŞEKLİ BAKIMINDAN HAC ÇEŞİTLERİ.....	640
a) İfrad Haccı.....	640
b) Temettu' Haccı.....	640
c) Kırân Haccı.....	641
d) Temettu' ve Kırân Haccının Şartları.....	641
IX. HAC ve UMRENİN YAPILIŞI.....	642
X. HAC ve UMRE ile İLGİLİ KURBANLAR.....	648
A) HEDYİN MAHİYETİ.....	648
B) HEDY KURBANIYLA YÜKÜMLÜ OLANLAR ve HEDYİN ÇEŞİTLERİ.....	648
a) Tatavvu Hedy.....	649
b) Vâcip Hedy.....	649
C) HEDY KURBANININ KESİLECEĞİ YER ve ZAMAN.....	649
D) HEDY KURBANLARININ ETLERİ.....	650
E) KURBAN YERİNE ORUÇ.....	651
XI. HAC ve UMRENİN CİNAYETLERİ.....	651
A) CİNAYETİN ANLAMI.....	651
B) CİNAYETLERİN CEZA ve KEFÂRETLERİ.....	652
a) Hac ve Umrenin Bozulmasına Yol Açan ve Kazâ Edilmesini Gerektiren Cinayetler.....	652
b) Deve veya Sığır Kesmeyi (Bedene) Gerektiren Cinayetler.....	653
c) Koyun veya Keçi Kesmeyi (Dem) Gerektiren Cinayetler.....	653
aa) Hac ve Umrenin Vâcipleriyle İlgili Olanlar.....	653

bb) İhram Yasaklarıyla İlgili Olanlar.....	654
d) Fıtır Sadakası Kadar Bağışta Bulunmayı Gerektiren Cinayetler	655
e) Bedel Ödemeyi Gerektiren Cinayetler.....	656
aa) Karada Yaşayan Av Hayvanlarıyla İlgili Olanlar	656
bb) Harem Bölgesinin Avları ve Bitkileriyle İlgili Olanlar	657
f) Özur Sebebiyle İhram Yasaklarına Uymamak	657
C) CİNAYET CEZA ve KEFÂRETLERİNİN ÖDEME ZAMANI ve YERİ ...	657
XII. İHSÂR ve FEVÂT	658
A) İHSÂR.....	658
a) İhsâr Sebebiyle İhramdan Çıkma	658
b) İhsâr Sebebiyle Yapılamayan Menâsikin Kazâsı	659
B) FEVÂT	659
XIII. HACDA VEKÂLET.....	660
A) İBADETLERDE VEKÂLET	660
B) FARZ OLAN HAC İÇİN VEKÂLET ŞARTLARI	661
XIV. MEDİNE'DE MESCİD-İ NEBÎ'Yİ ve	
PEYGAMBERİMİZİN KABRİNİ ZİYARET.....	664

ONUNCU BÖLÜM

Kurban

I. KURBANIN DİNÎ HÜKMÜ ve KURBAN ÇEŞİTLERİ	671
II. KURBAN KESME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	672
III. KURBANLIK HAYVAN ve KESİMİ.....	675
A) ŞARTLAR.....	675
B) KESİM İŞLEMİ.....	677
IV. KURBANIN ETİ ve DİĞER PARÇALARI	678
V. AKİKA KURBANI	680

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Kefâretler

I. ORUÇ BOZMA KEFÂRETİ.....	686
II. YEMİN KEFÂRETİ	689
III. ZİHÂR KEFÂRETİ	690

IV. ADAM ÖLDÜRMEİN KEFÂRETİ.....	691
V. HACDA TIRAŞ OLMA KEFÂRETİ.....	692
VI. HAYIZLI KADINLA CİNSÎ MÜNÂSEBET KEFÂRETİ.....	692

ON İKİNCİ BÖLÜM

Adak ve Yeminler

I. ADAK.....	698
A) MAHİYETİ.....	698
B) ŞARTLARI.....	700
C) HÜKMÜ.....	701
II. YEMİNLER.....	702
A) MAHİYETİ.....	702
B) YEMİN ÇEŞİTLERİ.....	704
DİZİN.....	707

ÖN SÖZ

Kısaca “davranış bilgisi” demek olan ilmihal; Rabbinde, kendine ve içinde yaşadığı toplum ve çevreye karşı sorumlulukları olan ve bunu yerine getirme gücüne sahip bulunan insanın, kendisinden beklenenleri yerine getirmesinde ona kılavuzluk etmeyi hedefleyen derli toplu bilgilerden ibarettir. Bu bilgiler hem dinî metinlerin doğrudan belirlemelerini hem de bu belirlemeler etrafında oluşan yorumları, tecrübe birikimlerini ve uzun dönemlerden süzülüp gelen bir dinî yaşayış geleneğini temsil eder.

Ferdî ve sosyal hayatı dinin emir ve önerilerine uygun şekilde yaşayabilmeyi mümkün kılan bir bilgilenmeye olan ihtiyaç, İslâm toplumlarında ilk dönemlerden itibaren değişik usullerde karşılanmış, fakat hem çalışma hayatının ve meşguliyetlerin arttığı hem de asırlardır oluşan dinî bilgi ve yorum mirasının iyice zenginleşip çoğaldığı ve âdeta bir kargaşanın yaşandığı günümüzde bu ihtiyaç daha mübrem hâle gelmiştir.

Elinizdeki bu ilmihalde; akaid, ibadetler, haramlar ve helâller, aile hayatı, ticarî ve sosyal hayat da dâhil olmak üzere günlük hayatı kuşatan bütün dinî ve fikhî konu ve problemler, dinin aslı

kaynaklarına ve genel kabul görmüş bilimsel metotlara bağlı kalınarak, fakat günümüzdeki gelişme ve değişim de göz ardı edilmeksizin ele alınmıştır. Böylece bu çalışmada, ilmihal kültürü çerçevesindeki problemleri güncelleştirmek ve günceli de problem edinmek, dinî-fikhî hükümlerin anlatımında klasik doktrinindeki farklı görüşlerin ve şekli tartışmaların arasına sıkışıp kalmadan fakihlerin yaklaşım tarzlarını ve demek istediklerini araştırmak, hem geleneksel fıkıh kültürünü vermek hem de bu bağlamda makul ve uygulanabilir bir çözüm önerisi getirmek amaçlanmıştır. Konuların anlatımında dinin aslı kaynaklarında yer alan hükümler ile İslâm toplumunda bu hükümler etrafında oluşan fıkıh kültür ve geleneğini, yorumları ve farklı bakış açılarını birbirinden titizlikle ayırt etmek de bu çalışmada izlenen temel bir metot olmuştur.

Eserin telifinde Hanefî mezhebinin görüşleri esas alınmış olmakla birlikte bu konuda sağlıklı bir muhakeme yapabilmeye zemin hazırlaması için çoğu zaman diğer fıkıh mezheplerinin ve çağımız İslâm bilginlerinin görüşlerine de yer verilmiş, gerektiğinde bunlar arasında gerekçesi de açıklanarak tercihlerde bulunulmuştur. Bununla birlikte bir konuda fıkıh kültüründe farklı görüşlerin bulunmasının birey açısından ne anlama geldiği ve bunlardan nasıl ve hangi ölçülerde yararlanılabileceği hususu hem başlangıçta bir metodoloji sorunu olarak işlenmiş hem de yer yer özel olarak belirtilmiştir.

Özellikle ibadet konuları incelenirken ilk önce, ibadetin anlam ve gâyesini genel olarak bildirmek üzere söz konusu ibadetin ilke ve amaçlarından bahsedilmiş, daha sonra verilecek birtakım şekli bilgilerin hangi anlam çerçevesi içerisinde yer aldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, ibadetlerin yapılışına ilişkin mevcut bilgi ve hükümlerin anlamına da yer yer işaret edilmiştir. İbadet konularında verilen ilke ve amaçlar ile çizilen anlam çerçevesi, diğer birçok ilmihalde yer alan ve mükellefi düşünme, kavrama ve bilinçli ifade bulunma konumundan uzaklaştıran gereksiz ayrıntı ve bilgi yığınına tekrar etmemize gerek bırakmamıştır. Yazım konusunda izlenen bu metot, netice itibarıyla bireyin, ibadetlerin ifasına ilişkin soru ve sorunlar konusunda Allah karşısında sorumluluk üstlenmesini ve bu sorumluluk çerçevesinde inisiyatif kullanmasını mümkün ve gerekli kılmaktadır.

Eserin telifinde fıkıh kültüründeki ağırlıklı görüşlerin yanı sıra, büyük bir ilmî mesai ile hazırlanan *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nden, yine araştırma ürünü bilimsel bir eser olan *İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*'nden, merhum Ömer Nasuhi Bilmen'in *Büyük İslâm İlmihali*'nden ve kaynak belirtilmemekle birlikte genel fıkıh literatüründen âzami ölçüde yararlanılmıştır.

Birinci ciltte; din ve İslâm dini, İslâm dininin tarihî süreçteki anlaşılma tarzı ve ekolleşmeler, fıkıh ilminin gelişim seyri, ilmihal kültürünün iyi kavranabilmesi için anahtar konumundaki temel fıkıh ve fıkıh usulü kavramları üzerinde durulduktan sonra İslâm'ın beş esası işlenmiştir. Bu cilt, Müslümanın Yaratan karşısındaki konum ve sorumluluğunun işlenmesine tahsis edilmiştir.

İkinci ciltte ise; sosyal içerikli bazı ibadetler, helâller ve haramlar, aile hayatı, sosyal ve siyasal hayat, hukukî ve ticarî hayat, ferdî ve toplumsal ahlâk da dâhil Müslümanın toplum içindeki konumu ve ilişkileri ele alınmıştır.

Konuların çatısı, telif heyetinde yer alan sahasının uzmanı ilim adamlarınca oluşturulmuştur. Heyetimiz, bu tür çalışmaların kolektif bir çalışma sonucu daha verimli hâle geleceğinin idraki içinde ortak mesai ile her bir konuyu aralarında tartışarak bazı tercih ve çözüm önerileri geliştirmiş ve eserin nihai ilmî sorumluluğunu yazarlarla birlikte üstlenmiştir. Bu itibarla eserin hazırlanmasında bilimsel katkılarda bulunan ilim adamlarına, bu projenin gerçekleşmesini aktif olarak destekleyen İSAM ve TÜRKİYE DİYANET VAKFI yetkililerine ve personeline teşekkür ederiz.

12.09.1998

Bağlarbaşı-İstanbul

Prof. Dr. Hayreddin Karaman

Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

Prof. Dr. H. Yunus Apaydın